

تبیین ابعاد دانش زیست محیطی، احساس تعلق خاطر و رفتارهای حامی محیط زیست؛ مطالعه موردی: کوهستان درکه

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۲

کد مقاله: ۶۱۴۸۴

مهناز حیدری^۱

چکیده

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی می باشد که با استفاده از روش پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری شامل گردشگران (تفریحی و کوهپیمایان) منطقه کوهستانی درکه می باشد. در این پژوهش با مطالعه یک نمونه ۴۰۰ نفری، اثر دانش زیست محیطی، هدف از گردش در طبیعت (تفریح یا کوهپیمایی) و احساس تعلق خاطر به محیط زیست بر رفتارهای حامی محیط زیست ویژه کوهستان درکه بررسی شده است. آزمون های آماری توصیفی و استنباطی برای پاسخگویی به سوالات پژوهش، با استفاده از نرم افزار SPSS بر روی داده های جمع آوری شده، انجام شد. نتایج بدست آمد نشان داد که همبستگی معناداری میان ابعاد دانش زیست محیطی، کوهپیمایی، احساس تعلق خاطر به محیط زیست، و نیز بین احساس تعلق خاطر و رفتاری های حامی محیط زیست، وجود دارد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر را می توان در حوزه برنامه ریزی و مدیریت محیط کوهستانی درکه و سایر محیط های مشابه، بکار گرفت زیرا تاثیر مثبت احساس تعلق خاطر به محیط زیست بر رفتارهای حامی محیط زیست، نشان می دهد که بهبود و بیشتر کردن رابطه احساسی عاطفی افراد با محیط زیست و بهبود خدمات کوهپیمایی ارائه شده به گردشگران و بازدیدکنندگان، منجر به افزایش توجه آنان نسبت به محیط زیست و تمایل به محافظت و حمایت از آن می شود. به عبارت دیگر، فراهم کردن زمینه های مشارکت افراد در برنامه های بهسازی و حفاظت از محیط زیست، احساس تعلق نسبت به محیط زیست در آنها بیشتر شده و در نتیجه رفتارهای حامی محیط زیست، دغدغه آنها در مورد مشکلات زیست محیطی و احساس مسئولیت در قبال محافظت از محیط زیست را در این افراد افزایش می دهد.

واژگان کلیدی: احساس تعلق خاطر به محیط زیست، دانش زیست محیطی، رفتارهای حامی محیط زیست، کوهستان درکه

بطور کلی می‌توان گفت محیط زیست بصورت سامانه ای تعریف می‌شود که انسان، طبیعت و فرهنگ، عنصرهای تشکیل دهنده آن می‌باشد. امروزه و در سراسر کره زمین، انسان‌ها با مشکلات محیط زیستی فراوانی روبرو بوده و عمده این مشکلات ناشی از توسعه سریع صنعتی و رشد جمعیت شهرها است. (Firoz abadi & Imani, 2005) حفاظت از طبیعت و بهبود وضعیت فعلی محیط زیست که دخالت انسان عامل نابسامانی آن شده است زمانی امکان پذیر خواهد بود که همه افراد که هر کدام به نحوی در ارتباط متقابل با محیط خود هستند شناخت عملی و تجربی از پیرامون خود داشته باشند و روابط علی و معلولی، پیچیدگی و سیستمی بودن آن را تا حدودی بشناسند. به دست آمدن این شناخت نیز از طریق آموزش امکان‌پذیر است، زیرا در صورتی که از بستر آموزشی، آگاهی کافی وجود داشته باشد، بهترین روند و مناسب‌ترین برنامه ریزی آموزشی و تدوین شیوه‌ها و مطالب را می‌توان برای آن اتخاذ نمود. (Vahab zadeh, 2005)

با توجه به بحران محدودیت منابع تجدیدپذیر طبیعی، زیستن در محدوده‌های پایدار چالشی است که نسل حاضر و نسل‌های آینده انسان را درگیر کرده است. اینکه نسل‌های آینده چگونه میل به حفاظت از محیط زیست و زندگی پایدار را توسعه می‌دهند، موضوع تحقیقاتی بسیار مهم و مورد توجه روزافزون است. ارتباط بین انسان و طبیعت در حوزه‌های پژوهشی همچون روانشناسی محیط زیست و حفاظت از آف مدیریت منظره، محافظت بیولوژیک و تحقیقات در حوزه پایداری اجتماعی-اکولوژیکی، به عنوان یک عامل تعیین‌کننده برای محیط زیست در نظر گرفته می‌شود. با این حال، بسیاری از محققان بر این باور هستند که به دلیل ویژگیها و سبک زندگی کنونی همچون فقدان تجربه ارتباط مستقیم با طبیعت و مجازی سازی فرایند زندگی، محیط زیست با خطراتی ناشی از کاهش توانایی درک و در نهایت عدم محافظت از زیست کره مواجه بوده و تهدید می‌شود. این تهدیدات ضرورت ایجاد استانداردهای زندگی پایدار و نیز انجام پژوهش در حوزه‌های مختلف در راستای بررسی چگونگی توسعه آگاهی روانی و اجتماعی از توسعه پایدار، پرورش رفتارهای حمایتی و محیط زیست دوستانه در میان نسل جدید و تعامل مثبت با محیط زیست را به یکی از موضوعات مهم پژوهشی بدل کرده است (Giusti, 2019).

به عبارت دیگر، مسئله آموزش رفتارهای محیط زیست دوستانه برای پرورش شهروندان زیست محیطی، یکی از موضوعاتی است که از دل مجموعه ای از سیاست‌گذارها و مطالعات در راستای حفاظت از محیط زیست برآمده است. شهروند زیست محیطی مقوله یا مفهومی تک بعدی نیست که بتوان آن را تحت تعریفی واحد بیان کرد. اول از همه، شهروند زیست محیطی از این آگاهی برخوردار است که رفتار منفع‌طلبانه نسبت به منابع زیست محیطی منجر به حفاظت و پایداری زیست محیطی نخواهد شد. دوم اینکه، شهروند زیست محیطی نسبت به پیامدهای حقوقی ناشی از عدم انجام مسئولیت‌های زیست محیطی و یا توازن بین حقوق و مسئولیت‌ها آگاهی دارد. به عبارت دیگر، شهروندان زیست محیطی می‌دانند که اقدامات فردی آنها می‌تواند پیامدهای زیست محیطی همگانی داشته باشد (Donson, 2007).

بدیهی است زمانی شهروندان می‌توانند به بهبود شرایط محیط زیست کمک کنند که از دانش و آگاهی زیست محیطی برخوردار باشند. در نتیجه لازم است رفتارهای مسئولانه زیست محیطی در راستای حفاظت از محیط زیست، هر چه بیشتر ترویج شود. (Hungerford & Volk, 1990)

رفتارهای مسئولانه زیست محیطی ساکنان و گردشگران برای حفاظت از منابع طبیعی و توسعه پایدار مقاصد گردشگری زیست محیطی و طبیعی اهمیت زیادی دارد. نتایج حاصل از بررسی‌های انجام شده نشان داده است که بین ادراک ساکنان از رفتارهای مسئولانه محیطی، رفتارهای مسئولانه محیطی و رضایت رابطه وجود دارد. اگرچه رفتارهای مسئولانه محیطی زیستی ادراک شده گردشگران بر رضایت آنها از محیط‌های طبیعی مانند پارک‌های کوهستانی تأثیری ندارد اما رضایت از محیط زیست پارک‌های کوهستانی بر رفتارهای مسئولانه محیطی گردشگران تأثیر مثبت دارد. ادراک مسئولیت زیست محیطی گردشگران تأثیر مثبت و معناداری بر رفتارهای مسئولانه زیست محیطی گردشگران دارد. با این حال، سطح کلی ادراک ساکنان از رفتارهای مسئولانه زیست محیطی در اکوتوریسم‌هایی مانند پارک‌های کوهستانی بیشتر از ادراک و آگاهی زیست محیطی گردشگران است. به عبارت دیگر، ساکنان منطقه پارک کوهستانی دغدغه و نگرانی بیشتری نسبت به حفاظت و نحوه استفاده از آن محیط زیست دارند (Wang et al., 2023).

۲- فرضیه‌های پژوهش

- افرادی که دانش زیست محیطی بالاتری دارند، احساس تعلق بیشتری نسبت به محیط زیست دارند.
- گردشگران با هدف کوهپیمایی نسبت به گردشگران تفریحی، احساس تعلق خاطر بیشتری به محیط زیست دارند.
- افرادی که احساس تعلق خاطر بیشتری به محیط زیست دارند، رفتارهای حامی محیط زیست بیشتری در کوهستان درک و سایر نقاط بروز می‌دهند.

- در نهایت دانش زیست محیطی، کوهپیمایی، احساس تعلق خاطر به محیط زیست و رفتارهای حامی محیط زیست رابطه مستقیم با یکدیگر دارند.

۳- پیشینه پژوهش

۳-۱- پیشینه نظری

۳-۱-۱- دانش زیست محیطی

مفهوم دانش زیست محیطی توجه قابل توجهی را در پیشینه پژوهش در حوزه محیط زیست به خود جلب کرده است و از زوایای مختلف تعریف و مفهوم سازی شده است. دانش زیست محیطی نشان دهنده آگاهی فرد از مسائل زیست محیطی و دانش کلی او در مورد حقایق، مفاهیم و روابط در محیط طبیعی و اکوسیستم های اصلی است (Fryxell and Lo, 2003). دانش زیست محیطی یک فرد نشان دهنده سطح آگاهی محیطی آنهاست. به عبارت دیگر، دانش زیست محیطی یک فرد ارتباط نزدیکی با احساسات و رفتار او دارد. اگر شخصی نسبت به مسائل محیطی ناآگاه باشد، بعید است که آگاهانه نگران آنها باشد یا اقداماتی آگاهانه به نفع محیط زیست انجام دهد (Liu et al., 2020). بسیاری از محققان همچنین استدلال کرده اند که در صورت کمبود یا ناکافی بودن دانش زیست محیطی، گرفتن تصمیمات زیست محیطی آگاهانه غیرممکن است. بنابراین، اعتقاد بر این است که دانش زیست محیطی به نگرش ها و رفتارهای زیست محیطی کمک می کند زیرا آگاهی زیست محیطی عبارت است از شناخت محیط، تأثیرات رفتارهای انسانی بر آن و اهمیت حفاظت از آن. (Lin and Niu, 2022).

به گفته کارشناسان و سیاست گذاران محیط زیست، عوامل تخریب محیط زیست از جمله کمبود منابع، آلودگی روزافزون و از دست دادن تنوع زیستی عمیقاً در رفتار انسان ریشه دارد. عملکرد انسانی و رفتاری محیط زیست آگاهانه را می توان در تمام سطوح جامعه از فرد گرفته تا استراتژی، یافت. این نوع رفتار منجر به توسعه جامعه سبز و ترویج آگاهی زیست محیطی و در نهایت منجر به بهبود عملکرد سبز در جامعه و سازمان ها می شود (Ahmad et al., 2021).

بدون شک رشد روزافزون فناوری و علم در سطح جهانی تأثیرات بی سابقه‌ای بر کیفیت محیط زیست می گذارد. بنابراین، ضروری است تا انسان در مورد پیامدهای زیست محیطی اعمال و نحوه استفاده از منابع موجود آگاهی و دانش کافی کسب کند. مطالعات متعددی به این موضوع پرداخته اند که فقدان آگاهی زیست محیطی مانع بزرگی برای ایجاد رفتار دوستدار محیط زیست در بین انسان ها است. به عنوان مثال، برگس و همکاران دریافتند که دانش محیط زیستی نقشی حیاتی در افزایش آگاهی زیست محیطی ایفا می کند و به شکل گیری رفتار محیط زیست دوست در میان انسان ها کمک می کند. بنابراین، تحقیقات تجربی از گسترش آموزش در مورد مسائل زیست محیطی و آگاه تر کردن افراد نسبت به محیط زیست و ترغیب رفتارهای محیط زیست دوست در میان آنها حمایت می کنند (Kousar et al., 2022). دانش در مورد مسائل زیست محیطی و اشکال مختلف آن پیش شرطی برای رفتار معنادار حامی زیست محیطی تلقی می شود و انتقال این دانش، مؤلفه و معیاری کلیدی برای اجرای موفق برنامه های آموزش محیط زیستی در راستای دستیابی به پایداری زیست محیطی است (Heimlich & Ardoin, 2008).

پایداری زیست محیطی به قوانین، مقررات و سایر چارچوب های سیاستی حاکم بر مسائلی مانند آلودگی هوا و آب، مدیریت پسماند جامد، مدیریت اکوسیستم، حفاظت از تنوع زیستی، و حفاظت از محیط زیست، حیات وحش، و گونه های در معرض خطر و تهدید اشاره دارد. مشارکت جامعه برای تغییر دسته جمعی به سمت جامعه ای مسئول از نظر زیست محیطی یکی از اصل های مهم و ضروری در بحث آموزش پایداری است. پایداری محیطی به مسائلی مانند بحران های محیط زیست، گرمایش جهانی، تغییرات آب و هوای جهانی، محیط زیست و حقوق بشر و همچنین بهبود زیستی، کاهش کیفیت هوا، بهبود مدیریت حوزه آبخیز و مدیریت بهتر استخراج منابع می پردازد (Elegbede et al., 2023).

۳-۱-۲- احساس تعلق خاطر به محیط زیست

تعهد و تعلق خاطر به محیط طبیعی یک عامل حیاتی برای پیش بینی رفتار مسئولانه زیست محیطی است. احساس تعلق خاطر به مکان به رابطه مثبت یا منفی که فرد با یک مکان دارد، اشاره دارد که اغلب ناشی از تجارب پیچیده فرد در آن مکان است و پیوند عاطفی با آن مکان ایجاد می کند (Kyle et al., 2003). در حوزه تفریح و گردشگری، احساس تعلق خاطر به مکان بصورت عواطف و احساسات مرتبط با یک محیط تفریحی تجسم می یابد (Hidalgo & Hernandez, 2001). بسیاری از محققان عقیده دارند که احساس تعلق خاطر به مکان از دو جزء هویت مکان که دلبستگی نمادین یا عاطفی به یک مکان است و وابستگی به مکان که به عملکرد یک مکان برای یک فعالیت تفریحی مربوط می شود، تشکیل شده است (Gross & Brown, 2006). محققان نمایه اندازه گیری برای دلبستگی به مکان معرفی کرده اند که شامل ساختارهای وابستگی یا تعلق خاطر به

مکان، هویت مکان و سبک زندگی است (Hwang et al., 2005). تعلق خاطر به مکان همچنین می‌تواند نقش حیاتی در نحوه عملکرد افراد در مدیریت منابع طبیعی و سیاست داشته باشد (Cheng et al., 2003).

منظر پدیده‌ای پویا است که توسط عوامل طبیعی و همچنین عوامل فرهنگی شکل می‌گیرد. بنابراین، تغییر ویژگی ذاتی هر منظر است. تغییرات در چشم‌انداز یا منظر ممکن است همیشه در نتیجه اقدامات برنامه‌ریزی شده اتفاق نیفتد، اما ممکن است یک اثر غیرمنتظره نیز داشته باشد. اگرچه تغییر محیط لزوماً به تأثیرات منفی منجر نمی‌شود، فرآیندی است که اغلب به صورت منفی درک شده است. بزرگی و سرعت تغییراتی که از قرن بیستم با آن روبه‌رو بوده ایم، چشمگیر بوده و مشکلات زیست‌محیطی آشکار و هشداردهنده ایجاد کرده است. علاوه بر این تغییرات منظر در حال حاضر با از دست دادن تنوع، انسجام و هویت مناظر موجود مشخص می‌شود. تغییر منظر یک فرآیند پیوسته و نسبتاً پیچیده است و یکی از عوامل موثر بر هویت شهری است. در واقع هویت شهری نتیجه روابط پیچیده بین خود فردی، هویت مکان و محیط‌های شهری است. هویت یک مکان به شدت با وجود حس اصیل نسبت به مکان مرتبط است. حس نسبت به مکان به درک افراد از یک مکان اشاره دارد و شامل دو بعد تجربه و ذهن می‌شود. بنابراین ترکیب و ویژگی‌های فیزیکی یک محیط یا منظر آن بر حس درک شده نسبت به آن مکان توسط افراد تأثیر می‌گذارد (Kaymaz, 2013).

۳-۱-۳- رفتارهای حامی محیط زیست

رفتار حامی محیط زیست را می‌توان به عنوان رفتاری تعریف کرد که به طور مستقیم یا غیرمستقیم کمترین آسیب را به محیط زیست وارد می‌کند یا برای آن مفید است. این گونه رفتارها تحت تأثیر عوامل درونی و بیرونی قرار می‌گیرند و می‌توان با اقدامات مؤثر مورد مداخله قرار گرفته و هدایت شوند (Mainieri et al., 1997).

مشارکت عمومی در حفاظت از محیط زیست تا حد زیادی هزینه کلی حاکمیت زیست محیطی را کاهش می‌دهد و کارایی حاکمیت را بهبود می‌بخشد. بنابراین، تشویق مردم به اتخاذ رفتارهای حامی محیط زیست و بهبود مشارکت زیست محیطی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر بر رفتار حامی محیط زیست عمومی و یافتن راه‌هایی برای ترویج رفتار حامی محیط زیست اهمیت بسیاری دارد. مطالعات موجود عوامل مؤثر بر رفتار طرفدار محیط را به عوامل شناختی، عوامل جمعیت شناختی، عوامل ساختار اجتماعی و عوامل فرهنگی نسبت می‌دهند. در سطح اجتماعی، تحقیق در مورد سلسله مراتب اجتماعی و اشکال تمایز اجتماعی، تأثیر تغییرات محیط اجتماعی را بر رفتار حامی محیط زیستی انسان‌ها آشکار می‌کند (Wan & Du, 2022).

رفتار حامی محیط زیست که به عنوان رفتار دوستدار محیط زیست یا رفتار حفاظت از محیط زیست نیز شناخته می‌شود، یک رفتار نوع دوستانه اجتماعی در میان ساکنان جامعه است که نگرش مثبت و تمایل رفتاری به مراقبت از محیط زیست دارند (Prati et al, 2017). مفهوم رفتار حامی محیط زیست مبتنی بر رابطه «افراد بر محیط زیست تأثیر دارند» است. عناصر مؤثر بر رفتار حامی محیط زیست را می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد. اولین نوع از عوامل تأثیرگذار، عوامل شناختی، یعنی آگاهی محیطی افراد، دانش محیطی و غیره است. دومین عامل تأثیرگذار، عامل عاطفی است که در منظر غیرمنطقی می‌توان آن را به دو بخش تقسیم کرد. از یک سو، این نوع عامل بر تأثیر احساسات فردی بر تمایل به انجام رفتارهای محیطی مثبت اشاره داشته و از سوی دیگر، بر تأثیر ارتباط عاطفی بین افراد و عوامل خاص بر اجرای رفتار حامی محیط زیست تمرکز دارد. سومین نوع عامل تأثیرگذار، عامل روان‌شناختی اجتماعی است که شامل اخلاق، نگرش محیطی و ارزش‌های محیطی می‌شود. هنجار اخلاقی به شناخت اخلاقی اطلاق می‌شود که افراد در هنگام اتخاذ تصمیمات رفتاری معینی از آن بهره می‌جویند. چهارمین عامل تأثیرگذار، عامل موقعیتی است. در کنار عناصر شناختی، عاطفی، روانی اجتماعی و غیره، پژوهش‌های انجام شده به این نکته اشاره کردند که عوامل موقعیتی تأثیر مهمی بر رفتارهای حامی محیطی دارند. در دسترس بودن تسهیلات حمل و نقل مناسب، در دسترس بودن امکانات برای بازیافت زباله، در دسترس بودن کالاهای با انرژی کارآمد برای فروش، و در دسترس بودن قیمت‌های مناسب، همگی بر تمایل و انگیزه افراد برای انجام رفتارهای حامی محیط زیست تأثیر می‌گذارند. (Jiang & Meng, 2022).

در حوزه گردشگری نیز با توجه به پیامدهای منفی زیست‌محیطی که اغلب با رفتارهای گردشگری مرتبط است، کاهش اثرات مضر زیست‌محیطی فعالیت‌های گردشگری و تشویق رفتارهای حامی محیط زیست در میان گردشگران ضروری است (Hindley & Font 2017). بر اساس پژوهش‌های انجام شده میان تفکر اخلاقی و عملکرد حامی محیط زیست افراد و گردشگران فاصله بسیار زیادی وجود دارد. به عبارت دیگر، افراد تعهد اخلاقی قوی نسبت به حفاظت از محیط زیست ابراز می‌کنند، اما به شیوه‌ای ناسازگار با آن عمل می‌کنند (Shepherd et al., 2013). در پاسخ به این تضاد، پژوهش‌های انجام شده نشان داده است که دلایلی مانند انکار مسئولیت (Juvan & Dolnicar 2014)، جابجایی مسئولیت (Miller et al. 2010)، و انکار پیامد (Gössling et al., 2019) از جمله دلایل منجر به ایجاد تضاد در رفتار و عملکرد گردشگران نسبت به محیط زیست می‌باشد.

نتایج بررسی انجام شده توسط Wu (2013) نشان می‌دهد که عدم مشارکت اخلاقی نقش مهمی در ممانعت از رفتار واقعی حامی محیط زیست دارد. علاوه بر این، اثرات تقریباً مساوی تعهد اخلاقی و عدم مشارکت اخلاقی بر نیت و رفتار حامی محیط زیست، نشان دهنده نیاز به مداخلات آموزشی است. چنین مداخلاتی باید به تقویت تأثیرات مثبت تعهدات اخلاقی افراد و کاهش تأثیرات متنی منفی بر رفتار حامی محیط زیست گردشگران کمک کند.

۳-۲- پیشینه تجربی

تحقیقات انجام شده و گزارش شده در پیشینه پژوهش حاکی از آن است که افراد برخوردار از رفتار حامی محیط زیست، اهمیت ویژه‌ای برای یک مکان زیست محیطی خاص قائل هستند و سعی در شناخت و کسب آگاهی در مورد مکان مربوطه دارند. بنابراین، رفتار حامی محیط زیست بر دانش زیست محیطی و در نتیجه تعلق خاطر فرد به یک مکان خاص تأثیر می‌گذارد (Bartolo et al., 2023). برخی از مطالعات انجام شده درباره رفتارهای حامی محیط زیست و متغیرهای تأثیرگذار بر آن در ادامه ذکر شده‌اند.

دیزا و دیگران (۲۰۲۰) در بررسی خود به مطالعه تأثیر عوامل داخلی، مانند متغیرهای جمعیت‌شناختی، و چهار بعد روان‌شناختی یعنی دانش محیط زیست، نگرش‌های محیط زیستی، خودکارآمدی، و اعتماد به منابع اطلاعات محیط زیستی بر رفتارهای حامی محیط زیست پرداختند. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق یک نظرسنجی از دانشجویان اهل کلمبیا و نیکاراگوئه (مجموعاً ۷۱۲۳ نفر) برای مشخص کردن شاخص‌ها رفتار حامی محیط زیست و ابعاد روان‌شناختی با استفاده از روش Z-SCORE و تجزیه و تحلیل مؤلفه اصلی مورد استفاده قرار گرفتند. همبستگی‌های جزئی از طریق روش حداقل مربعات معمولی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان داد که رویکردهای سیاستی باید به‌جای صرفاً ارائه آموزش، به ایجاد انگیزه در شهروندان و آماده‌سازی آن‌ها برای مشارکت در امور زیست‌محیطی، و همچنین ارائه راه‌حل‌های فردی برای کسب دانش زیست محیطی و اطلاعاتی در مورد علل و پیامدهای آسیب‌های زیست محیطی، بپردازد.

خو و هان (۲۰۱۹) به بررسی رابطه بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی، دلبستگی به مکان و رفتار حامی محیط زیست بر اساس نظرسنجی از ۵۵۰ شهروند چینی پرداختند. نتایج نشان داد که دلبستگی به مکان و استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای کسب اطلاعات محیطی با رفتارهای حامی محیط‌زیست همبستگی مثبت دارد. همچنین، استفاده از رسانه‌های اجتماعی برای کسب اطلاعات محیطی، رابطه بین دلبستگی به مکان و رفتارهای حامی محیط زیست را تعدیل می‌کند. نتایج این بررسی همچنین نشان داد که رسانه‌های اجتماعی نقش مهم‌تری نسبت به رسانه‌های سنتی در تأثیرگذاری بر رفتارهای حامی محیط‌زیست دارند. یافته‌ها نشان داد که رسانه‌های اجتماعی از طریق افزایش دانش زیست محیطی، رابطه سنتی بین دلبستگی به مکان و رفتار حامی محیط‌زیست را تغییر می‌دهند. بنابراین باید به نقش مثبت رسانه‌های اجتماعی و افزایش دانش زیست محیطی توجه بیشتری داشته و رفتارهای حامی محیط زیست شهروندان تشویق شود.

پژوهشی که توسط لی و همکاران (۲۰۲۲) انجام شد، تأثیر عواطف گروهی و باورهای اخلاقی را بر رفتار طرفدار محیط زیست ساکنان مورد تجزیه و تحلیل قرار داد و مفهوم «خوشه روان‌شناختی» را برای بررسی تأثیر میانجی «خوشه روان‌شناختی» بر احساسات گروهی، باورهای اخلاقی و رفتار زیست محیطی ساکنان و ابعاد مختلف آن معرفی کرد. نتایج نشان داد که عواطف گروهی و باورهای اخلاقی می‌توانند به طور معناداری رفتارهای حامی محیط زیست ساکنان را پیش‌بینی کنند و باورهای اخلاقی تأثیر معناداری بر رفتارهای پایه حامی محیط زیست دارند. به این معنا که وقتی افراد نسبت به عوامل محیطی اشتیاق دارند و از آسیب رساندن به محیط زیست احساس خشم و گناه می‌کنند، تشویق می‌شوند تا فعالانه در فعالیت‌های حفاظت از محیط زیست در اماکن عمومی شرکت کنند و در مورد حفاظت از محیط زیست مشاوره دهند.

کریمی و محمدی مهر (۲۰۲۲) به شناسایی عوامل مؤثر بر نیت و رفتارهای حامی محیط زیست در میان زنان روستایی ایران با ادغام نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده و نظریه ارزش-باور-هنجار در یک چارچوب نظری پرداختند. این مدل با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) بر روی داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه از ۳۳۲ زن روستایی ایران مورد آزمایش قرار گرفت. نتایج نشان داد که مدل تلفیقی می‌تواند به ترتیب ۶۷ و ۲۹ درصد از واریانس را در نیت و رفتارهای حامی محیط زیست به خود اختصاص دهد. کنترل رفتاری درک شده قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده رفتارهای حامی محیط‌زیست و به دنبال آن نیت حامی محیط زیست بود. کنترل رفتاری درک شده نیز قوی‌ترین عامل تعیین‌کننده مستقیم نیت و به دنبال آن هنجارها و نگرش‌های ذهنی حامی محیط زیست بود. علاوه بر این، نتایج نشان داد که آگاهی از پیامدهای رفتاری از طریق هنجارهای ذهنی، نگرش‌ها و کنترل رفتاری ادراک شده، به طور غیرمستقیم و به طور معناداری با نیت حامی محیط زیست مرتبط است.

افکاری و دیگران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای حامی محیط زیست در میان گردشگران پرداختند. جامعه آماری ۱۹۲۱۸۶۵ نفر از گردشگرانی بود که سفر خود را از رشت، انزلی و لاهیجان آغاز کرده بودند و با استفاده از فرمول

کوکران نهایتاً تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شد و در نهایت ۳۹۱ پرسشنامه در تجزیه و تحلیل داده ها مورد استفاده قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده های پژوهش از مدل سازی معادلات ساختاری با حداقل مربعات جزئی استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که ارزش اکوسیستم (زیست کره)، نوع دوستی و مذهب تأثیر مثبتی بر پارادایم جدید رفتار زیست محیطی دارد و در نتیجه پارادایم جدید اکولوژیکی بر آگاهی از پیامدها و ظرفیت تأثیر دارد. علاوه بر این، تأثیر مثبت آگاهی از پیامدهای رفتار زیست محیطی بر ابزاری بودن و انتساب مسئولیت، انتساب مسئولیت بر انتظارات و هنجار شخصی حامی محیط زیست، و هنجار و انتظار شخصی حامی محیط زیست بر قصد و رفتار حامی محیط زیست گردشگران، اثبات شد.

۴- محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در بررسی حاضر به عنوان منطقه گردشگری، منطقه درکه در شهر تهران است. دره درکه در شمال شهر تهران در کنار رودخانه ای خروشان در نزدیکی منطقه اوین و ولنجک قرار دارد. در طول این دره، باغ های متعددی وجود دارد که فضای تفریحی و مناظر زیبایی را فراهم می کند. این منطقه در ارتفاع ۱۷۰۰ متری قرار دارد و یکی از خوش آب و هواترین گریزهای شهری تهران است. از کنار مجموعه رستوران های مجاور رودخانه در نزدیکی پارکینگ مرکزی، مسیرهایی از داخل دهکده به سمت بالا رفته و با مسیرهای پیاده روی و کوه پیمایی در سراسر و دامنه کوه به بالا متصل می شوند. می توان از درکه تا ایستگاه شماره ۱ تله کابین توچال و فراتر از آن پیاده روی کرد (سازمان گردشگری و سیاحتی ایران، ایتو، بی تا).

شکل ۱- محدوده مورد مطالعه پژوهش

۵- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف کاربردی و با ماهیت توصیفی-تحلیلی و روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری متشکل از گردشگران منطقه کوهستانی بود که بصورت تفریحی یا برای کوهپیمایی از این منطقه بازدید می کنند. از میان جامعه پژوهش تعداد ۳۰۰ نفر از گردشگران و کوه پیمایان با روش نمونه گیری در دسترس و براساس رضایت، به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند تا تأثیر متغیرهای دانش زیست محیطی، احساس تعلق زیست محیطی و کوهپیمایی بر رفتار حامی محیط زیست در میان گردشگران کوهستان درکه، مورد مطالعه قرار بگیرد. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه بود که از دو بخش مربوط به اطلاعات جمعیت شناختی و بخش اصلی مربوط به سوالات دانش زیست محیطی و رفتارهای حامی محیط زیست، که بصورت طیف پنج گزینه ای لیکرت ارزیابی می شود، تشکیل می شد. قسمت دوم پرسش نامه برگرفته از مقیاس هالپنی (۲۰۱۰) بود که توس پژوهشگر براساس هدف، تعدیل شده و توسعه یافت. این بخش شامل ۲۷ پرسش می شد که سه متغیر دانش زیست محیطی (۹ گویه)، کوهپیمایی (۹ گویه) و احساس تعلق خاطر به محیط زیست (۹ گویه) را مورد سوال قرار می داد. علاوه بر این، ۱۳ گویه دیگر برگرفته از پرسشنامه های مورد استفاده ولفینگ و فهر (۱۹۹۹) و تارات و کوردل (۱۹۹۷)، رفتار حامی محیط زیست را مورد سوال قرار می داد. به منظور ارزیابی پایایی ابزار پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و ضریب ۰,۷۵، درصدی، تایید کننده پایایی مناسب پرسشنامه بود.

روایی پرسشنامه نیز با استفاده از نظر متخصصان موضوعی و اساتید دانشگاه بررسی و در نهایت مورد تأیید قرار گرفت. داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون های آماری مرتبط ارزیابی شدند. پیش از انجام آزمون های استنباطی، به منظور ارزیابی نرمال بودن توزیع داده ها، مقادیر چولگی و کشیدگی محاسبه شد و در بازه نرمال قرار داشت. بنابراین، آزمون های پارامتریک ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه، به عنوان آزمون های استنباطی مورد استفاده قرار گرفتند.

۶- یافته های پژوهش

۱-۱- عمومی پاسخگویان

همانطور که در بخش قبلی اشاره شد، نمونه مطالعه شده شامل ۳۰۰ نفر از گردشگران و کوهپیمایان کوهستان درکه می شد. از میان این ۳۰۰ نفر، ۱۲۳ نفر زن (۴۱ درصد) و ۱۷۷ نفر مرد (۵۹ درصد) بودند. از لحاظ وضعیت تاهل، ۳۹ درصد مجرد (۱۱۷ نفر) و ۶۱ درصد متاهل (۱۸۳ نفر) بودند. از نظر سنی، ۱۵ نفر کمتر از ۲۰ سال (۵ درصد)، ۶۹ نفر بین ۲۰ تا ۳۴ سال (۲۳ درصد)، ۱۴۷ نفر بین ۳۵ تا ۴۹ سال (۴۹ درصد)، ۴۸ نفر (۱۶ درصد) بین ۵۰ تا ۶۴ سال و ۲۱ نفر (۷ درصد) ۶۵ سال و بیشتر، سن داشتند. از لحاظ تحصیلات نیز، از میان ۳۰۰ نفر ۶ نفر (۲ درصد) تحصیلات زیر دیپلم، ۴۸ نفر دیپلم (۱۶ درصد)، ۴۲ نفر کاردانی (۱۴ درصد)، ۱۳۵ نفر کارشناسی (۴۵ درصد)، و ۶۹ نفر تحصیلات کارشناسی ارشد یا بالاتر (۲۳ درصد) داشتند. تحلیل آمار توصیفی مرتبط با میزان و فراوانی بازدید ماهانه از پارک کوهستانی درک نشان داد که ۱۳ درصد از شرکت کنندگان (۳۹ نفر) هر ماه یکبار، ۱۹ درصد (۵۷ نفر) ماهانه دوبار، ۱۰ درصد (۳۰ نفر) ماهانه سه بار، ۲۶ درصد (۷۸ نفر) ماهانه چهار بار و باقی شرکت کنندگان (۳۲ درصد، ۹۶ نفر) در ماه ۵ بار یا بیشتر از کوهستان درکه بازدید کرده و در آنجا به کوهپیمایی و گردش می پرداختند. از لحاظ میزان و فراوانی صعود، ۵۱ نفر (۱۷ درصد) تا ایستگاه شماره یک، ۱۰۵ نفر (۳۵ درصد) تا ایستگاه شماره ۲، ۸۴ نفر (۲۸ درصد) تا ایستگاه شماره ۳، ۴۵ نفر (۱۵ درصد) تا ایستگاه شماره ۴، و ۵ درصد باقیمانده (۱۵ نفر) تا پناهگاه پلنگ چال و بالاتر صعود داشته اند.

جدول ۱- ضریب همبستگی متغیرهای مطالعه شده^۱

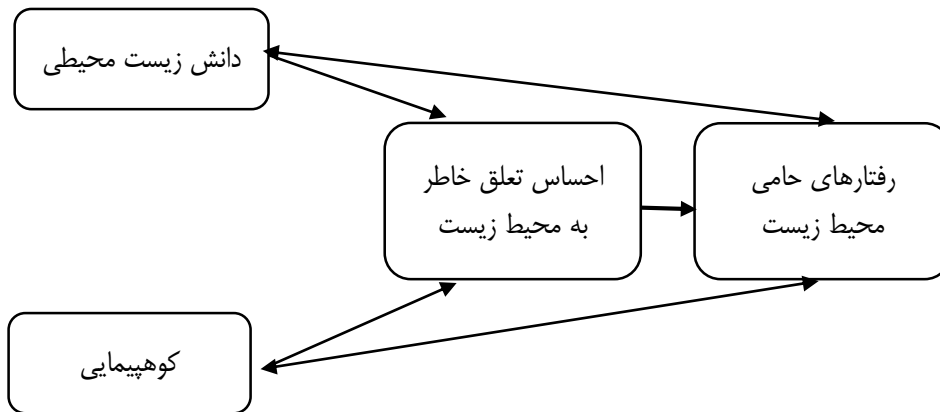
متغیرها	دانش زیست محیطی	کوهپیمایی	احساس تعلق خاطر به محیط زیست	رفتارهای حامی محیط زیست
دانش زیست محیطی	۱	۰/۶۵۲**	۰/۳۱۷**	۰/۴۶۵**
	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001
کوهپیمایی	۰/۶۵۲**	۱	۰/۲۷۶**	۰/۳۳۸**
	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001
احساس تعلق خاطر به محیط زیست	۰/۴۶۵**	۰/۳۳۸**	۱	۰/۶۹۸**
	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001
رفتارهای حامی محیط زیست	۰/۳۱۷**	۰/۲۷۶**	۰/۶۹۸**	۱
	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001	Sig. <0.001

** معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱

همبستگی متغیرهای دانش زیست محیطی، کوهپیمایی، احساس تعلق خاطر و رفتارهای حامی محیط زیست

برای بررسی رابطه همبستگی میان چهار متغیر مورد مطالعه، آزمون همبستگی پیرسون برای هر دو متغیر محاسبه شد (جدول ۱). نتایج حاصل نشان داد که ضریب همبستگی برای تمامی متغیرها مثبت و معنادار بوده است. همبستگی میان متغیرهای دانش زیست محیطی، کوهپیمایی، احساس تعلق خاطر به محیط زیست معنادار بود. همچنین، احساس تعلق خاطر به محیط زیست و رفتارهای حامی محیط زیست نیز به صورت آماری همبستگی بسیار معناداری داشتند.

^۱ Correlation coefficient of studied variables

شکل ۲- مدل نهایی اثر دانش زیست محیطی و کوهپیمایی بر رفتارهای حامی محیط زیست با واسطه احساس تعلق خاطر به محیط زیست

همچنین برای بررسی تاثیر متغیرهای «دانش زیست محیطی»، «کوهپیمایی» و «احساس تعلق خاطر به محیط زیست» بر رفتارهای حامی محیط زیست، از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد (جدول ۲). نتایج بدست آمده نشان داد «دانش زیست محیطی»، «کوهپیمایی» و «احساس تعلق خاطر به محیط زیست» با ضریب رگرسیون برابر با ۰٫۷۶۸ تا حد زیادی می تواند رفتارهای حامی محیط زیست درکه را تبیین و پیش بینی کند. همچنین، ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰٫۴۷۶، نشان داد واریانس متغیرهای «احساس تعلق خاطر به محیط زیست» و «دانش زیست محیطی»، «کوهپیمایی»، ۴۷٫۶ درصد از واریانس رفتارهای حامی محیط زیست درکه را تبیین می کند. همچنین با توجه به سطح معناداری بدست آمده از تحلیل رگرسیون، متغیرهای مستقل بر رفتارهای حامی محیط زیست درکه در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اثر ترکیبی معنادار دارند.

همچنین، همانطور که در جدول شماره ۲ نیز مشاهده می شود، اساس تعلق خاطر به محیط زیست ($P\text{-value} < 0.001$)؛ $0.589 < \beta = 0$ در مقایسه با دو متغیر مستقل دیگر یعنی «دانش زیست محیطی»، «کوهپیمایی»، با ضرایب معناداری و ضریب بتا به ترتیب ($P\text{-value} < 0.001$)؛ $0.112 < \beta = 0$ و ($P\text{-value} < 0.005$)؛ $0.142 < \beta = 0$ ، تاثیر بیشتری بر رفتارهای حامی محیط زیست گردشگران و کوه پیمایان درکه دارد.

جدول ۲- ضرایب اثر متغیرهای پیش بین رفتارهای حامی محیط زیست کوهستان درکه^۱

مدل	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	t	سطح معناداری
	B	Std. Error	Beta		
(ثابت)	۰/۴۳۲	۰/۰۸۵		۵/۶۸۵	۰/۰۰۰
دانش زیست محیطی	۰/۰۶۵	۰/۰۴۶	۰/۱۱۲	۲/۰۸۱	۰/۰۴۸
کوهپیمایی	۰/۰۱۸	۰/۰۵۸	۰/۰۱۹	۰/۴۳۶	۰/۶۲۵
احساس تعلق خاطر به محیط زیست	۰/۰۶۵	۰/۰۳۴	۰/۱۳۵	۲/۶۷۵	۰/۰۱۳
رفتارهای حامی محیط زیست	۰/۵۶۸	۰/۰۴۶	۰/۵۸۹	۱۹/۷۲۳	۰/۰۰۰

F = ۱۲۹/۵۲؛ R = ۰/۷۶۸؛ Adjusted R = ۰/۴۷۶

¹ Coefficients of the effect of antecedent variables of darakeh-mountion pro-environmental behaviors

۷- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

احساسات و عواطف مولفه اصلی در شکل دهی به نیت و قصد در بروز رفتارهای حامی محیط زیست هستند و نقش مهمی در تصمیم‌گیری‌های زیست‌محیطی ایفا می‌کنند. به همین دلیل است که عواطف گردشگران و ساکنان یک منطقه می‌تواند بر رفتار زیست‌محیطی آنها و بروز رفتارهای حامیانه یا غیرحامیانه از محیط زیست، تأثیر بگذارد (Harth et al., 2013). عواطف زیست‌محیطی، که به احساس پایدار فرد نسبت به محیط طبیعی، به ویژه واکنش‌های عاطفی به تخریب محیط زیست اشاره دارد، یک محرک حیاتی برای مشارکت در رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی تلقی می‌شود. همچنین، ارتباط بین دانش محیطی و واکنش به طبیعت می‌تواند رفتارهای حامی محیط‌زیست در میان گردشگران را ارتقا دهد (Liu & Li, 2015). از این رو، اگر گردشگران از طریق دانش زیست‌محیطی، تأثیر رفتار خود بر محیط زیست را بخوبی درک کنند، تعلق یا معنای نمادینی را به محیط زیست نسبت می‌دهند و در نتیجه، رفتارهای حامی محیط‌زیست را نسبت به منابع طبیعی مقصد از خود نشان خواهند داد. علاوه بر این، وابستگی به طبیعت جزء نگرش فرد به طبیعت تلقی می‌شود، زیرا معنا منعکس‌کننده زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و طبیعی می‌شود. بنابراین، گردشگرانی که سطح بیشتری از وابستگی به طبیعت دارند، به احتمال زیاد در مقصد رفتاری مسئولانه و حامی محیط‌زیست از خود نشان می‌دهند (Kim et al., 2018). در پژوهش حاضر، تأثیر سه متغیر مستقل «دانش زیست‌محیطی»، «کوهپیمایی» و «احساس تعلق خاطر به محیط‌زیست» بر «رفتارهای حامی محیط‌زیست» در میان گردشگران و کوه‌پیمایان منطقه درکه با انتخاب نمونه‌ای مشتمل بر ۳۰۰ نفر، گردآوری اطلاعات از طریق پرسش‌نامه بررسی شد. بطور کلی، نتایج حاصل از بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده نشان داد که از یک سو دانش زیست‌محیطی و هدف از کوهپیمایی (تفریحی یا ورزشی) بر رفتارهای حامی محیط‌زیست کوهستان درکه تأثیر دارد. از سوی دیگر، نگرش‌ها و رفتارهای افراد در حمایت از محیط‌زیست نیز متغیر و عامل موثری است. به عبارت دیگر، بازدیدکنندگانی که از دانش زیست‌محیطی بیشتر و بالاتری برخوردار هستند، احساس تعلق خاطر بیشتری نیز به محیط‌زیست داشته و رفتارهای حامیانه و محافظت‌کننده از خود نشان می‌دهند. افرادی که بطور کلی تمایل بیشتری به حفظ محیط‌زیست دارند نیز در حمایت و محافظت از محیط طبیعی کوهستان درکه کوشاتر بوده و عملکرد بهتری دارند. لازم به ذکر است که احساس تعلق خاطر به محیط‌زیست ضریب تأثیر بیشتری نسبت به دانش زیست‌محیطی شرکت‌کنندگان داشته است. بطور کلی نتایج حاصل از بررسی حاضر نشان می‌دهد که تقویت حس تعلق خاطر بازدیدکنندگان و همچنین ایجاد و ترغیب نگرش حامی محیط‌زیست در جامعه از طریق برنامه‌های آموزشی در زمینه محافظت از محیط‌زیست و استفاده پایدار از آن، اهمیت و تأثیر بسزایی دارد. همچنین، احساس تعلق خاطر به محیط‌زیست تأثیر مثبت و معناداری بر نگرش حامی محیط‌زیست درکه دارد. نگرانی و اهمیت دادن افراد به مسائل زیست‌محیطی و حس مسئولیت نسبت به محافظت از محیط‌زیست در نوع رفتار آنها با محیط‌زیست بازتاب می‌یابد. بنابراین ضروری است تا آموزش‌های همگانی برای آشنا کردن افراد با مسائل مرتبط با محیط‌زیست ارائه شود. براساس مطالعه متغیرهای پژوهش، از جمله اقدامات موثر در این راستا می‌توان به فراهم کردن شرایط آموزش، گفتگو، فعالیت‌های انجمن‌ها و سازمانی‌های غیر دولتی، افزایش آگاهی اجتماعی و عمومی درباره محافظت از محیط‌زیست، ترویج فرهنگ جویی در انرژی و آب، رسیدگی به مسئله آلودگی ناشی از دود وسایل نقلیه، عدم استفاده از سموم، آفت‌کش‌ها و کودهای شیمیایی و اقداماتی از این دست، اشاره کرد. نتایج بدست آمده در این بررسی می‌تواند در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت محیط‌های کوهستانی مشابه با درکه مورد استفاده و موثر واقع شود. در این راستا با افزایش ارتباط عاطفی افراد و تعمیق این رابطه میان انسان و طبیعت، می‌تواند در رفتار و نگرش افراد نسبت به محیط‌زیست تغییر ایجاد کرد. همچنین با بهبود شرایط کمی و کیفی کوهستان درکه و فراهم کردن شرایط مشارکت افراد علاقه‌مند در زمینه نگهداری و بهسازی از این محیط، می‌توان احساس تعلق خاطر افراد به این محیط را افزایش داد. یافته‌های پژوهش حاضر همچنین نشان می‌دهد افرادی که رفتارهای محیط‌زیست دوست دارند، احساس مسئولیت بیشتری نیز دارند. با توجه به اینکه تأثیر احساس مسئولیت بر رفتار حامی محیط‌زیست بیش از دانش زیست‌محیطی است، پیشنهاد می‌شود حس مسئولیت و تعهد افراد نسبت به محیط‌زیست در تمام حوزه‌ها ترغیب شده و بهبود یابد. علاوه بر این، تقویت و افزایش میزان آگاهی و دانش افراد در مورد محیط‌زیست و روش‌های نگهداری و حفظ آن، تأثیرگذار است. امید است پژوهش‌های آتی این موارد را در نظر داشته باشند.

ارتفاعات طبیعی اطراف تهران به عنوان بخشی از منظر شهر می‌تواند نقش بسزایی در سازمان هویتی شهر و تقویت حس تعلق شهروندان داشته باشد و عدم توجه به کیفیت منظر سازی آن می‌تواند نقش مخربی در تصویر ذهنی شهروندان و گردشگران ایجاد کند. ارتقاء کیفیت محیط‌زیست و خدمات می‌تواند علاوه بر تقویت سرزندگی و پایداری اجتماعی بافت‌های پیرامون به افزایش خاطره‌انگیزی محیط و در نتیجه تقویت حس تعلق خاطر گردشگران کمک نماید. کیفیات بصری، فرهنگی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی در ضمن ساماندهی و تقویت حرکات پیاده، راهکارهایی برای رسیدن به این مهم می‌باشند که در این مقاله مورد تأکید قرار گرفته است.

در مجموع، باتوجه به نتایج پژوهش و اندازه اثر مثبت به دست آمده و بازدیدهای مکرر میدانی از منطقه گردشگری کوهستان درکه، مستقر بودن مدیر کوهستان درکه از سوی شهرداری به ارتقا، سطح کیفی محیط زیست (تفکیک زباله از مبداء، عدم تخلیه فاضلاب به رودخانه، حفاظت از پوشش گیاهی، آبیاری برخی نقاط، بستر سازی مناسب رودخانه جهت جلوگیری از وقوع سیلاب و شستشوی خاک و ...)، افزایش امنیت جانی گردشگران (فنس کشی مناسب در مکان های حادثه خیز)، عدم تردد چهارپایان در روزهای پرازدهام و ... می تواند بسیار حائز اهمیت باشد و موجبات ارتقاء دانش زیست محیطی، احساس تعلق خاطر و در نتیجه رفتارهای دوستدار محیط زیست را در تمامی ابعاد و محیط شهری و غیرشهری را تا حدود زیادی تضمین نماید که گامی موثر در جهت بقای محیط زیست و انسان است.

منابع

1. Afkari, F., Akbari, M., & Kazeminia, A. (2020). Examining Some Factors Influencing Pro-Environmental Behavior of Tourists. *Environmental Researches*, 10(20), 195-208.
2. Ahmad, Saima & Islam, Talat & Sadiq, Misbah & Kaleem, Ahmad. (2021). Promoting green behavior through ethical leadership: a model of green human resource management and environmental knowledge. *Leadership & Organization Development Journal*. ahead-of-print. 10.1108/LODJ-01-2020-0024.
3. Bartolo, M.G.; Servidio, R.; Palermi, A.L.; Nappa, M.R.; Costabile, (2023). A. Pro-Environmental Behaviors and Well-Being in Adolescence: The Mediating Role of Place Attachment. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 20, 5759. <https://doi.org/10.3390/ijerph20105759>
4. Cheng, A.S., Kruger, L.E., & Daniels, S.E. (2003). "Place" as an integrating concept in natural resources politics: Propositions for a social science research agenda. *Society and Natural Resources*, 16, 87-104.
5. Darakeh (Evin Valley). <https://itto.org/iran/attraction/darakeh-tehran/>.
6. Díaz MF, Charry A, Sellitti S, Ruzzante M, Enciso K, Burkart S. (2022). Psychological Factors Influencing Pro-environmental Behavior in Developing Countries: Evidence From Colombian and Nicaraguan Students. *Front Psychol*. Dec 23;11:580730. doi: 10.3389/fpsyg.2020.580730. PMID: 33424694; PMCID: PMC7786311.
7. Dobson, A. (2007), Environmental citizenship: towards sustainable development. *Sust. Dev.*, 15: 276-285. <https://doi.org/10.1002/sd.344>
8. Elegbede, Isa & Sanni, Rukayat & Moriam, Obalola & Iduseri, Emily. (2023). *S Sustainability Education and Environmental Awareness Introduction and Definition*. 10.1007/978-3-030-02006-4_128-1.
9. Firoz abadi, A & Imani, H (2005), publication expansion, section of public welfare No 23, 23-34.
10. Fryxell, G. E., and Lo, C. W. (2003). The influence of environmental knowledge and values on managerial behaviours on behalf of the environment: an empirical examination of managers in China. *J. Bus. Ethics* 46, 45-69. doi: 10.1023/A:1024773012398.
11. Giusti M. (2019). Human-nature relationships in context. Experiential, psychological, and contextual dimensions that shape children's desire to protect nature. *PLoS One*. Dec 5, Vol.14 (12), e0225951.
12. Gössling, S., L. Haglund, H. Kallgren, M. Revahl, and J. Hultman. (2009). "Swedish Air Travellers and Voluntary Carbon Offsets: Towards the Co-creation of Environmental Value?" *Current Issues in Tourism*, 12 (1): 1-19.
13. Gross, M.J., & Brown, G. (2006). Tourism experiences in a lifestyle destination setting: The roles of involvement and place attachment. *Journal of Business Research*, 59, 696-700.
14. Harth, N.S.; Leach, C.W.; Kessler, T. Guilt, (2013). anger, and pride about in-group environmental behaviour: Different emotions predict distinct intentions. *J. Environ. Psychol.* 34, 18-26.
15. Heimlich, J. E., and Ardoin, N. M. (2008). Understanding behavior to understand behavior change: a literature review. *Enviro. Educ. Res.* 14, 215-237. doi: 10.1080/13504620802148881.
16. Hidalgo, M.C., & Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-281.
17. Hindley, A., and X. Font. 2017. "Ethics and Influences in Tourist Perceptions of Climate Change." *Current Issues in Tourism*, 20(16): 1684-700.
18. Hungerford, H.R. & Volk, T.L., 1990. Changing Learner Behavior through Environmental Education *Journal of Environmental Education*. Vol. 21: 8-21.

19. Hwang, S.N., Lee, C., & Chen, H.J. (2005). The relationship among tourists' involvement, place attachment and interpretation satisfaction in Taiwan's national parks. *Tourism Management*, 26(2), 143–156.
20. Juvan, E., and S. Dolnicar. (2014). "The Attitude–Behavior Gap in Sustainable Tourism." *Annals of Tourism Research*, 48:76–95.
21. Karimi, S., & Mohammadimehr, S. (2022). Socio-psychological antecedents of pro-environmental intentions and behaviors among Iranian rural women: An integrative framework. *Front. Environ. Sci.*, 10, <https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.979728>.
22. Kaymaz, I. (2013). Urban Landscapes and Identity. *InTech*. doi: 10.5772/55754.
23. Kim, Min-Seong, Jinwon Kim, and Brijesh Thapa. (2018). "Influence of Environmental Knowledge on Affect, Nature Affiliation and Pro-Environmental Behaviors among Tourists" *Sustainability* 10, no. 9: 3109. <https://doi.org/10.3390/su10093109>
24. Kousar S, Afzal M, Ahmed F, & Bojnec Š. (2022). Environmental Awareness and Air Quality: The Mediating Role of Environmental Protective Behaviors. *Sustainability*, 14(6):3138. <https://doi.org/10.3390/su14063138>
25. Kyle, G., Graefe, A.R., Manning, R., & Bacon, J. (2003). An examination of the relationship between leisure activity involvement and place attachment among hikers along the Appalachian Trail. *Journal of Leisure Research*, 35(3), 249–273.
26. Li S, Chen F, Gu X. (2022). Effects of Group Emotion and Moral Belief on Pro-Environmental Behavior: The Mediating Role of Psychological Clustering. *Int J Environ Res Public Health*. 19(18):11190. doi: 10.3390/ijerph191811190. PMID: 36141475; PMCID: PMC9517678.
27. Lin, S. T., and Niu, H. J. (2022). Green consumption: Environmental knowledge, environmental consciousness, social norms, and purchasing behavior. *Bus. Strategy Environ*. 27, 1679–1688. doi: 10.1002/bse.2233.
28. Liu, P., Teng, M., and Han, C. (2020). How does environmental knowledge translate into pro-environmental behaviors? The mediating role of environmental attitudes and behavioral intentions. *Sci. Total Environ*. 728:138126. doi: 10.1016/j.scitotenv.2020.138126.
29. Liu, S.C.; Lin, H.S. (2015). Exploring undergraduate students' mental models of the environment: Are they related to environmental affect and behavior? *J. Environ. Educ*. 46, 23–40.
30. Mainieri, T.; Barnett, E.G.; Valdero, T.R.; Unipan, J.B.; Oskamp, S. Green buying: The influence of environmental concern on consumer behavior. *J. Soc. Psychol*. 1997, 137, 189–204.
31. Miller, G., K. Rathouse, C. Scarles, K. Holmes, and J. Tribe. (2010). "Public Understanding of Sustainable Tourism." *Annals of Tourism Research*, 37 (3): 627–45.
32. Prati G., Albanesi C., Pietrantonio L. The interplay among environmental attitudes, pro-environmental behavior, social identity, and pro-environmental institutional climate. *A longitudinal study. Environ. Educ. Res*. 2017;23:176–191. doi: 10.1080/13504622.2015.1118752.
33. Shepherd, D. A., H. Patzelt, and R. A. Baron. 2013. "I Care about Nature, but. . .": Disengaging Values in Assessing Opportunities That Cause Harm." *Academy of Management Journal* 56 (5): 1251–73.
34. Si W, Jiang C, Meng L. The Relationship between Environmental Awareness, Habitat Quality, and Community Residents' Pro-Environmental Behavior-Mediated Effects Model Analysis Based on Social Capital. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Oct 14;19(20):13253. doi: 10.3390/ijerph192013253. PMID: 36293830; PMCID: PMC9603320.
35. Wang Y, Zhao R, Yan Z, Wang M, Pan Y, et al. (2023) A comparative study of environmental responsibility behavior in ecotourism from the perceptions of residents and tourists: A case of Qilian Mountains National Park in China. *PLOS ONE* 18(2): e0281119. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0281119>.
36. Wu, J., D. Huang, J. Liu, and R. Law. 2013. "Which Factors Help Visitors Convert Their Short-Term Pro-environmental Intentions to Long-Term Behaviors?" *International Journal of Tourism Sciences*, 13 (2): 33–56.
37. Xu, Jian, and Ruixia Han. 2019. "The Influence of Place Attachment on Pro-Environmental Behaviors: The Moderating Effect of Social Media" *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, no. 24: 5100. <https://doi.org/10.3390/ijerph16245100>.

Explanation Dimensions of knowledge of Environmental, Mind feeling Attachment Behaviors of Environmentalist (Case study: Mountain of Darakeh)

Abstract: Target of recent research, applicable, descriptive, analytical society of walkers (recreational or climber) in Darakeh Mountain zone. In this research, to study a group of 400 peoples, effect in environment, Target this touring in nature (pleasure or climbing) and mind feeling to environment by manners of environmentalist, especially in Darakeh Mountain, analyses of different statistical data is done with help of software spss after studying results between two variable, mind feeling to environment and behavior of supporter environment. It shows big relation, result of this study has positive effective in programing of environment in other mountain. there for it shows climber who has more sensitive feeling with area than visitors, which is mountains, climber has more care about environment. By preparing participation more people in program of climbing who has more mind feeling about area care more to keep environment clean. Behavior of climber shows in Darakeh Mountain in one way impressed of knowledge of environment. Target for climbing (pleasure or sporting) and in other ways conception and manners which people in general shows for environment. There for those people has more knowledge of climbing and go for more altitude in Darakeh Mountain, they have more mind feeling, then care more about environment and keep around clean. Saying, effects coefficient of mind feeling to environment has more important than effect of knowledge of environment for viewers. There for those case study, to rainforce mind feeling of people and so relation and reinforce conception and manners of supporter environment in society with different teaching, effective performance in field care and using stable of environment.

Key words: Behavior of supporter environment, Darakeh Mountain, Knowledge of environment, Mind feeling to environment.